

УДК 633.2.003: 631.81

Л. І. Рак, кандидат сільськогосподарських наук

Г. П. Дутка

Тернопільський інститут АПВ УААН

ПРОДУКТИВНІСТЬ БОБОВО-ЗЛАКОВОГО ТРАВСТОЮ ЗАЛЕЖНО ВІД НОРМ ВНЕСЕННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ НА ПАСОВИЩІ ДЛЯ КОНЕЙ

Представлено результати досліджень з вивчення продуктивності багаторічного бобово-злакового фітоценозу на пасовищі для коней залежно від системи удобрення.

Ключові слова: пасовища, мінеральні добрива, продуктивність, хімічний склад.

У зв'язку з високою розораністю земель потреба в кормах на Тернопільщині забезпечується в основному з польового кормовиробництва. Але враховуючи той факт, що корми із сівозмінного поля набагато дорожчі ніж з пасовища, сьогодні є нагальна потреба мобілізувати зусилля на пошук дешевих кормів.

Світовою практикою доведено, що багаторічні культурні пасовища – найбільш досконала та найближча до природної технології форма використання сільськогосподарських угідь, одержання дешевих кормів та засіб до найповнішої реалізації генетичного потенціалу тварин [1, 3, 5].

Для створення високопродуктивного пасовища для коней однією з основних умов є правильний підбір трав, які б забезпечували високу врожайність та кормову цінність і характеризувались продуктивним довголіттям, стійкістю проти несприятливих погодних умов, добре витримували витопування та гарно відростали після стравлювання [2, 3, 5].

У системі травосіяння існує така закономірність, що при частому використанні культурних сінокосів і пасовищ проходить ослаблення рослин, внаслідок виносу ними із ґрунту поживних речовин. Тому при збільшенні

© Рак Л.І., Дутка Г.П., 2006

інтенсивності використання кормових угідь зростає потреба в елементах живлення.

Для того, щоб ріст і розвиток трав був активним, важливо підібрати комплекс заходів по отриманню біологічно повноцінних кормів і в рамках цього комплексу розробити ефективну систему удобрення складних фітоценозів на пасовищах.

Слід врахувати й той факт, що застосування повного мінерального добрива в травосумішках дає високий ефект лише при системному його внесенні.

Куксін М.В., Макаренко П.С., Ярмолук М.Т. та ін. стверджують, що особливо ефективною є дія мінерального удобрення при внесенні азоту невеликими дозами декілька разів протягом вегетації при 4-6 разовому відчуженні пасовищної трави.

Повне мінеральне добриво подовжує строки використання сіяного пасовища, але разом з цим відбувається спрощення травостоїв: у них починають переважати лише найбільш урожайні і найбільш вимогливі до умов вирощування трави.

Матеріали і методика досліджень. У завдання досліджень входило: вивчити закономірності формування стеблостою на сіяних бобово-злакових пасовищах для коней за циклами стравлювання і роками використання; встановити продуктивність бобово-злакового фітоценозу на пасовищі для коней за циклами стравлювання і роками використання залежно від норм і строків внесення мінеральних добрив; вивчити зміни структури урожаю впродовж вегетації і за роками життєвого циклу; вивчити динаміку накопичення за циклами стравлювання урожаю пасовищної трави, сухої речовини, обмінної енергії; проаналізувати хімічний склад пасовищної трави та встановити зміни агрохімічних і фізико-хімічних показників ґрунту на варіантах різних систем удобрення бобово-злакового пасовища.

Дослідження проводили шляхом закладання польового досліді на чорноземах глибоких малогумусних із середньосуглинистим механічним складом у Ягільницькому кінзаводі Чортківського району Тернопільської області (базове господарство Тернопільського інституту АПВ УААН).

Агрохімічна характеристика дослідного поля: в 100 г ґрунту міститься (за Корнфілдом) азоту 15,78 мг; фосфору (за Чіріковим) – 10,72; калію (за Чіріковим) – 19,23 мг; pH_{KCl} в суспензії – 5,7.

Схема досліді

1. Контроль 1 (без добрив);
2. Контроль 2 ($P_{90}K_{90}$ - фон);

3. Фон + N₃₀ після I-го циклу стравлювання;
4. Фон + N₃₀ після II-го циклу стравлювання;
5. Фон + N₃₀ після I-го і II-го циклів стравлювання;
6. Фон + N₃₀ після I-го, II-го і III-го циклів стравлювання.

Розміри ділянок: посівна площа – 100 м²; облікова площа – 10-25 м², повторність – чотирикратна, розміщення ділянок – послідовне, кількість відчужень пасовищної трави – 4.

Всі обліки, спостереження, виміри здійснені за методиками Інституту кормів [4]. Аналітична робота виконується згідно договору на творчу співпрацю з Тернопільським центром «Облдержродючість».

Погодні умови за роки проведення досліджень характеризувались зменшеною кількістю опадів за період вегетації трав і нерівномірним їх розподілом. Сума активних температур на кінець вегетації в 2004 році склала 2678°C при нормі 2561°, або була на 117° більшою; у 2005 році цей показник перевищував норму на 120°.

Результати досліджень. Потенційні можливості складних багаторічних фітоценозів, їх кормова цінність, довговічність, стійкість до випасання, зміна структури травостоїв залежали, перш за все, від видового і ботанічного складу.

Але, попри це, вони залежали і від комплексу погодних факторів, віку трав та системи удобрення. Загальні закономірності впливу добрив на структуру урожаю пасовищних травостоїв, їх ботанічний склад зводяться до того, що при внесенні азотних добрив у системі повного мінерального удобрення в урожаї значно збільшується в травостої частка злакових трав і зменшується бобових. При чому, підвищені дози азоту обумовлюють розвиток досить розвиненої кореневої системи злаків, інтенсивний їх ріст і розвиток, а отже і солідну частку їх в урожаї пасовищної трави.

Безумовно, система удобрення змінювала темпи і об'єми накопичення пасовищної трави впродовж вегетації трав на бобово-злаковому пасовищі.

У сумі за два роки використання бобово-злакового травостою на пасовищі для коней в умовах достатнього, але нерівномірного розподілу впродовж вегетації опадів, максимальної продуктивності досягнуто при роздрібненому внесенні азоту два і три рази після чергового відчуження пасовищної трави на фоні осіннього внесення фосфорно-калійних добрив: пасовищного корму зібрано 899-922 ц/га, абсолютно-сухої речовини – 175,6-181,5; кормових одиниць – 164,5-170,5; перетравного протеїну – 20,0-21,1 і обмінної енергії – 190,6-197,8 ГДж з гектара при контрольних показниках відповідно – 626; 125,7; 116,4; 13,0 і 135,1 (табл.).

Продуктивність бобово-злакового травостою на пасовищі для коней в сумі за 4 цикли стравлювання в сумі за 2004-2005 рр.

№ варіанта*	Збір пасовищної трави, ц/га			Збір з урожаєм пасовищної трави в сумі за 2 роки			
	2004 р.	2005 р.	в сумі за 2 роки	абсолютно-сухої речовини, ц/га	кормових одиниць, ц/га	перетравного протеїну, ц/га	обмінної енергії, ГДж
1	383	243	626	125,7	116,4	13,0	135,1
2	496	283	779	157,2	147,6	16,0	167,9
3	504	308	812	161,8	152,1	18,0	174,1
4	507	346	852	170,1	159,8	18,5	184,1
5	521	378	899	175,6	164,5	20,0	190,6
6	548	374	922	181,5	170,5	21,1	197,8
Середнє поза залежністю від норм внесення мінеральних добрив	493	322	815	162,0	151,8	17,8	174,9

*Варіанти подані у розділі «Матеріали і методика досліджень»

При оцінці якості пасовищного корму крім показників загальної поживності, визначали рівень нітратів, які в підвищених дозах від'ємно впливають на перетравність поживних речовин. Дослідження засвідчують, що вміст нітратів у бобово-злаковій пасовищній траві першого року використання в першому циклі стравлювання на контролі (без добрив) склав 38 мг/кг, на фосфорно-калійному фоні – 48, а на варіантах повного мінерального удобрення був у межах 54-82 мг/кг; в третьому циклі стравлювання вміст їх, залежно від удобрення, знаходився у межах допустимої норми.

Висновок. Найвищої сумарної продуктивності за два роки при чотирикратному відчуженні пасовищної трави досягнуто на варіанті роздрібненого внесення три рази за вегетацію по 30 кг д.р. азоту на фоні осіннього внесення фосфорно-калійних добрив. При цьому збір пасовищного корму досяг 922 ц/га, абсолютно-сухої речовини – 181,5, кормових одиниць – 170,5, перетравного протеїну – 21,1 ц/га і обмінної енергії 197,8 ГДж.

Бібліографічний список.

1. Гопка Б.М., Калантар О. А., Лавренко П.М. Коні в сільському господарстві. – 1989. – Київ: «Урожай» – С. 82.

2. Куксін М.В., Балан А.Г. Удобрення сіножатей і пасовищ на Україні // Землеробство. – К.: Урожай, 1969. – Вип. 19. – С 3-10.
3. Макаренко П.С., Лещенко В.І. Вплив різних доз і форм азотних добрив на врожай і якість трави сіножатей і культурних пасовищ // Землеробство. – Вип. 19. – К.: Урожай, 1969. – С. 88-94.
4. Методика проведення дослідів по кормовиробництву. Під редакцією А.О. Бабича, Вінниця, 1994. – С. 35.
5. Рак Л.І., Стефаняк П.О. Високопродуктивні пасовища для коней за ресурсозберігаючою технологією // Науково-технічний бюлетень ІТ УААН. – Харків, 2002. – № 82. – С. 117-120.
6. Ярмолюк М.Т. Агроекологічні основи створення і використання культурних пасовищ у західному регіоні України. – Оброшино: Видавництво Інституту землеробства і тваринництва західного регіону УААН «Сільський господар», 2001. – 248 с.